

FRI-ONLINE-1-EM2-13

SCALE OF THE BULGARIAN MARKETS FOR BEEKEEPING PRODUCTS⁵⁶

Assoc. Prof. Lyubomir Lyubenov, PhD

Department of Economics,
University of Ruse “Angel Kanchev”
Phone: 082-888 347
E-mail: llyubenov@uni-ruse.bg

Abstract: *The official agrostatics does not give an accurate account of the state and dynamics of the production markets in Bulgarian beekeeping. The aim is to determine the size of the national and regional markets (the Ruse region is given as an example) for bee products with their gray sector. The urgency of the problem related to the scale of the national and regional markets for bee products with their gray sector, provides opportunities for its transparency and acceleration of the development of Bulgarian beekeeping and improving market access. The size of the national B2B markets for bee products amounts to BGN 61.3 million / year, and of the B2C markets to BGN 53.1 million / year, i.e. a total of BGN 114.4 million / year. The gray sector of the national B2B markets for bee products amounts to BGN 20.2 million / year, and of B2C to BGN 17.5 million / year, or a total of BGN 37.7 million / year, which makes 152.1 million BGN / year. at national level. The size of the regional (Ruse region) B2B markets for bee products amounts to BGN 5 million / year, and of B2C amounts to BGN 4.4 million / year, i.e. a total of BGN 9.4 million / year. The gray sector of the regional B2B markets for bee products is BGN 1.7 million / year, and the one of the B2C markets is BGN 1.4 million / year, or a total of BGN 3.1 million / year, i.e. BGN 12.5 million / year total for the Ruse region. The analysis of the contribution of the national and regional beekeeping in the agricultural sector, as well as of their relative shares in it, reveals a lower market and public appreciation of their pollination, as well as higher real and potential market values, including those in the gray sector, compared to the deterministic ones.*

Keywords: domestic markets, regional markets, gray sector, organic sector, Ruse region.

JEL Codes: M31, Q13

ВЪВЕДЕНИЕ

Официалната агростатистика не дава точна представа за състоянието и динамиката на производствените пазари в българското пчеларство – Табл. 1. Тя отчита по-ниски количества и цени, които се изменят слабо през периода 2010-2020 год., което противоречи на характерната за агропроизводството и агропазарите волатилност. Стопанствата като брой намаляват над два пъти през последните 10 год., кошерите се увеличават почти толкова, средният добив не се изменя съществено, а добивите остават относително постоянни. Статистиката не отчита биологичния сектор, който надхвърля 33% в 2018 год., както и потребителските пазари (B2C), където традиционно цените са много по-високи от пазарите на едро (B2B). Националните B2B пазари на пчелен мед за последното десетилетие при средни добиви от 10 хил. тона и цени от 5 000 лв./тон са около 50 млн. лв./год.

Таблица 1. Българското пчеларство в периода 2010-2020 г. (Аграрни доклади, 2011-2020)

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Кошери, хил. бр.	613	548	529	542	588	748	754	766	783	867	999
Стопанства, хил. бр.	27,5	21,9	19,3	17,2	16,1	17,9	18	13,4	12,3	13,8	12,2
Добив, kg/кошер	19	20	19,6	21,1	18,1	19,2	20	19,9	16,8	16,4	17,5
Мед, хил. тона	10,6	9,6	9,2	10,1	9,3	11,4	10,2	11,8	10,4	11,5	10
Цени B2B, лв./kg	4,8	5,2	4,9	5,2	4,9	5,4	5	5	4,9	4,2	5

⁵⁶ Проучването е в рамките на проект 2021-БМ-02 „Изследване на социално-икономическите ефекти на COVID19 пандемията върху българската икономика”, финансиран от ФНИ на РУ „Ангел Кънчев“.

Посочените недостатъци на официалната статистика налагат по-точно определяне на мащабите на националните и регионалните пазари на пчелни продукти, чрез отчитане на средния добив от кошер и техния брой, вкл. и на необхванатите от статистиката кошери и производство, т.нар. сив сектор. Целта е определяне размерите на националните и регионалните пазари (на примера на област Русе) на пчелни продукти с техния сив сектор. Актуалността на проблема за мащабите на националните и регионалните пазари на пчелни продукти с техния сив сектор, предоставя възможности за неговото изсветляване и ускоряване развитието на българското пчеларство, чрез подобряване на пазарния достъп. За постигане целите на изследването са приложени математически методи, анализ, обобщение, описание, сравнение, групировка.

ИЗЛОЖЕНИЕ

Структурният анализ на официалните данни за периода 2010-2020 год. показва, че около 20% от произведения пчелен мед остава за собствена консумация и подхранване на пчелите, около 25% се реализира чрез директни продажби на B2C пазарите и около 55% на B2B пазарите. Според представители на браншовите организации и експерти в сектора пчелните семейства към 2020 год. са един милион, като разликата с официалната статистика се дължи на големия брой нерегистрирани пчелни семейства – предимно дребни стопанства. При посочената структура и брой кошери в Табл. 2 са определени запасите за собствена консумация и подхранване, както и отделните количества пчелен мед за всеки пазар – биологичен, конвенционален и потребителски. На тази база е направена първата стъпка за определяне на отделните национални пазари на пчелен мед.

Табл. 2. Национални пазари на пчелен мед

Производство, структура	Кошери, Брой	Добив, kg/бр.	Количества, Тона	Цени, лв./kg	Пазари, млн. лв./год.
Биологично	200 000	10	2000	6	12
Конвенционално	350 000	10	3500	5	17,5
Потребителско	250 000	10	2500	11.5	28.75
Запаси	200 000	10	2000	5	17,5
Общо	1 000 000		10 000		75,75

Среден добив от 10 kg/кошер получен при условието за общо производство от 10 хил. тона е сравнително малък за професионално ориентираното българско био пчеларство, и особено за конвенционалното - Табл. 2. От Табл. 1 можем да установим, че средния добив от кошер за последното десетилетие се колебае около два пъти по-големи стойности, поради което тези пазари са значително по-големи. Реалното производство на пчелен мед в България е около 15 хил. тона годишно, въпреки че официалната статистика отчита с над 5 хил. тона по-малко (Любенов, 2019). Това показва наличието на значителен сив сектор в пчеларството, който надхвърля 5 хил. тона пчелен мед, което съставлява 1/3 от цялото количество. Липсва и официална статистика за произвежданите пчелни продукти извън категорията на пчелния мед - восък, прашец, прополис, пчелно млечице и др.

Националните организационни (B2B) пазари на пчелен мед по различни видове и пазарни цени са оценени за над 54 млн. лв./год., а потребителските (B2C) пазари за над 44 млн. лв./год. (Любенов, 2019). Пазарите на восък, прашец, прополис и пчелно млечице като B2B са оценени за над 6 млн. лв. годишно, при консервативни оценки на техните количества и цени, а тези на средства за производство като пчели майки и опрашване, които са B2B пазари за над 3,4 млн. лв./год. (Lyubenov, 2020). При отчитане на по-динамичният им ръст и цени е преценено, че те съставляват над 10% от тези на меда, т.е. над 10 млн. лв./год. Следователно националните пазари на пчелни продукти надхвърлят 110 млн. лв./год., но без

да са отчетени онлайн пазарите и сивият сектор, който както беше констатирано съставлява значителен дял.

Недостатъците на официалната агростатистика налага изчисляване на производствените пазари в сектор пчеларство на база брой кошери и среден добив, с отчитане на био секторът и търговията на дребно (B2C). Освен това трябва да се отчете и сивият сектор, който заема около 1/3 от тези пазари (Любенов, 2019), както и динамиката на пазарните цени на биологичния и конвенционалния мед за периода 2010-2020 год. (Lyubenov, Atanasov, Hristakov, 2021). Поради липсата на данни за онлайн пазарите на биологични пчелни продукти в България, които се развиват след 2015 год. и то само като B2C, те ще се отчитат към потребителските. Тъй като в биологичното пчеларство не се допуска хранене на пчелите с мед, а в конвенционалното захарта е по-евтина негова алтернатива, запасите се приемат за стокови.

На базата на прогнозираните стойности за брой кошери и среден добив от кошер за 2020 г. (Табл. 1) при 75% дял на конвенционалното пчеларство и 1/3 на B2C пазарите предвид стоковия характер на запасите, са определени пазарите на конвенционален и био мед и конвенционални и био пчелни продукти извън неговата категория като 10% от тези на меда по пазарни цени - Табл. 3. Сивият сектор на конвенционален и био мед и конвенционални и био пчелни продукти извън неговата категория са определени на база относителен дял от 33%. Националните B2B пазари на пчелни продукти са 61,3 млн. лв./год., а B2C са 53,1 млн. лв./год., т.е. общо 114,4 млн. лв./год. Сивият сектор на националните B2B пазари на пчелни продукти е 20,2 млн. лв./год., а на B2C е 17,5 млн. лв./год., или общо 37,7 млн. лв./год., което прави общо 152,1 млн. лв./год. - Табл. 3.

Таблица 3. Национални пазари на пчелни продукти

Пазари	B2B				B2C				
	Количества, хил. Тона	Цени, лв./тон	Пазари, млн. лв./год.	Сив сектор, млн. лв./год.	Количества, хил. Тона	Цени, лв./тон	Пазари, млн. лв./год.	Сив сектор, млн. лв./год.	
Пчелни продукти									
Конвенционален мед	8,7	4500	39,4	13,0	4,4	7600	33,2	11,0	
Конвенционални продукти извън меда	-	-	3,9	1,3	-	-	3,3	1,1	
Биологичен мед	2,9	5600	16,3	5,4	1,5	10300	15,0	5,0	
Биологични извън категорията мед	-	-	1,6	0,5	-	-	1,5	0,5	
			Σ	61,3	20,2		Σ	53,1	17,5

В световен мащаб е прето, че сектор пчеларство има принос от 10% (Resolution, 2018) за създаваната от земеделието продукция по пазарна стойност. Произведената продукция от националния агросектор се колебае средно около 7 млрд. лв./год. (5 млрд. лв. растениевъдство и 2 млрд. лв. животновъдство) за периода 2010 - 2020 год. (www.nsi.bg, 21.09.2021). Следователно приносът на националното пчеларство следва да е около 0,7 млрд. лв./год., но по официална статистика той е 0,076 млрд. лв./год. (Табл. 2), т.е. около 10 пъти по-малко. Според Табл. 3 националното пчеларство без сивия сектор е над 0,114 млрд. лв./год., а със сивия сектор над 0,152 млрд. лв./год. Това показва по-ниска пазарна и обществена оценка за опрашването от националното пчеларство, както и по-висока реална и потенциална пазарна стойност, вкл. и сив сектор.

Регионални пазари на пчелни продукти /на примера на област Русе/

Русенска област осигурява около 10% от националното производство на пчелен мед, т.е. около 1000 тона/год. Регионалното пчеларство е по-професионално ориентирано и с по-голям среден добив от националното – около 30 kg/кошер. Био пчеларството в областта е концентрирано предимно в групата на професионалните стопанства с над 150 пчелни семейства, които съставляват над ¼ от стопанствата. Регионалните В2С пазари на мед са оценени на 3 млн. лв./год., а В2В пазарите на 3,6 млн. лв./год. или общо 6,6 млн. лв./год. Тъй като не са отчетени пазарите на пчелни продукти извън категорията на меда, е прието на база експертна оценка, че пазарите на пчелни продукти в област Русе надхвърлят 8 млн. лв./год. (Lyubenov, 2018). Размерите на тези пазари са по-големи, защото не са отчетени стоковите запаси, биологичния и сивия сектор.

Официалната статистика обхваща 43 хил. кошера в областта, което означава 1 290 (43000.30) тона мед/год. Поради значителен дял нерегистрирани кошери, по аналогия с националното производство (15 000.0,1) областта осигурява около 1 500 тона мед/год. При 48 хил. кошера с 25% дял на био пчеларството и 1/3 на В2С пазарите отчитайки стоковия характер на запасите, са определени регионалните пазари на конвенционален и био мед и пчелни продукти извън неговата категория като 10% от неговите по пазарни цени - Табл. 4. Регионалните В2В пазари на пчелни продукти са 5 млн. лв./год., а В2С са 4,4 млн. лв./год., т.е. общо 9,4 млн. лв./год. Сивият сектор на регионалните В2В пазари на пчелни продукти е 1,7 млн. лв./год., а на В2С пазарите е 1,4 млн. лв./год., или общо 3,1 млн. лв./год. Регионалните пазари за 2020 год. със сивия сектор са 12,5 млн. лв./год. - Табл. 4.

Таблица 4. Регионални пазари на пчелни продукти - област Русе

Пазари	В2В				В2С				
	Количества, хил. Тона	Цени, лв./тон	Пазари, млн. лв./год.	Сив сектор, млн. лв./год.	Количества, хил. Тона	Цени, лв./тон	Пазари, млн. лв./год.	Сив сектор, млн. лв./год.	
Конвенционален мед	0,7	4500	3,2	1,1	0,4	7600	2,75	0,9	
Конвенционални продукти извън меда	-	-	0,3	0,1	-	-	0,3	0,1	
Биологичен мед	0,2	5600	1,3	0,45	0,1	10300	1,25	0,4	
Биологични извън категорията мед	-	-	0,1	0,05	-	-	0,1	0,0	
			Σ	5,0			Σ	4,4	1,4

На регионално ниво липсват данни за създаваната от земеделието в област Русе растениевъдна и животновъдна продукция по пазарна стойност, което не позволява анализ на относителния дял на пчеларството в регионалното земеделие. Приемайки по аналогия, че регионалното пчеларство съставлява около 10% от националното, следва да има 11,4 млн. лв./год., а със сивия сектор 15,2 млн. лв./год. - Табл. 3. По относителен дял на регионалното земеделие от националното на териториален принцип, следва да има около 3% от създаваната стойност на национално ниво - 7 млрд. лв./год., което е 0,21 млрд. лв./год. При принос на регионалното пчеларство от 10% в регионалното земеделие, то ще има 21 млн. лв./год. Има по-ниска пазарна и обществена оценка за опрашването от регионалното пчеларство, както и по-висока реална и потенциална пазарна стойност, вкл. и сив сектор.

ИЗВОДИ

Актуалността на пролема за детерминиране мащабите на националните и регионалните пазари на пчелни продукти на база среден добив от кошер и брой кошери, включващи и

сивия сектор, предоставя възможности за неговото изсветляване и ускоряване развитието на българското пчеларство и подобряване на пазарния достъп.

Размерите на националните B2B пазари на пчелни продукти са 61,3 млн. лв./год., а на B2C пазарите са 53,1 млн. лв./год., т.е. общо 114,4 млн. лв./год. Сивият сектор на националните B2B пазари на пчелни продукти е 20,2 млн. лв./год., а на B2C е 17,5 млн. лв./год., или общо 37,7 млн. лв./год., което прави 152,1 млн. лв./год. на национално ниво.

Размерите на регионалните (област Русе) B2B пазари на пчелни продукти са 5 млн. лв./год., а на B2C са 4,4 млн. лв./год., т.е. общо 9,4 млн. лв./год. Сивият сектор на регионалните B2B пазари на пчелни продукти е 1,7 млн. лв./год., а на B2C пазарите е 1,4 млн. лв./год., или общо 3,1 млн. лв./год., или 12,5 млн. лв./год. за област Русе.

Анализът на приноса на националното и регионалното пчеларство в сектор земеделие, както и на техните относителни дялове в него, разкрива по-ниска пазарна и обществена оценка за опрашването от тях, както и по-високи реални и потенциални пазарни стойности, вкл. и сив сектор, от детерминираниите.

REFERENCES

EUROPEAN PARLIAMENT RESOLUTION. On prospects and challenges for the EU apiculture sector (2017/2115(INI))

Lyubenov L., SWOT analysis of beekeeping in the Ruse region, Journal of Mountain Agriculture on the Balkans, 2018, 21 (6), 10-27, Research Institute of Mountain Stockbreeding and Agriculture, Troyan, ISSN 1311-0489 (Print), ISSN 2367-8364 (Online)

Lyubenov L. 2019. International and national markets for bee products, Economic Thought Magazine, Sofia, vol. 1, ISSN 0013-2993 (*Оригинално заглавие: Любенков Л. 2019. Международни и национални пазари на пчелни продукти, сп. Икономическа мисъл, София, кн. 1, ISSN 0013-2993*)

Lyubenov L., Beekeeping Markets outside the Honey Category, Journal of Mountain Agriculture on the Balkans, 2020, 23 (2), 73-92, Research Institute of Mountain Stockbreeding and Agriculture, Troyan, ISSN 1311-0489 (Print), ISSN 2367-8364 (Online).

Lyubenov L., Atanasov A., Hristakov I. 2021, PROFITABLENESS AND PERSPECTIVE OF THE APICULTURE IN NORTH-EASTERN BULGARIA, 27th annual international conference RESEARCH FOR RURAL DEVELOPMENT 2021, 12-14 May, 2021, Jelgava, Latvia.

Ministry of Agriculture, Forestry and Food. Agricultural reports. 2011-2020. Sofia (*Оригинално заглавие: Министерство на земеделието, горите и храните. Аграрни доклади. 2011-2020. София*)

www.nsi.bg, 21.09.2021.